

TOPLUMSAL EŞİTSİZLİKLERİN AZALTILMASINDA BÖLGE YÖNETİMLERİNİN ÖNEMİ: İTALYA VE FRANSA ÖRNEKLERİ

Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Koçak*

ÖZ

Toplumsal gelişmişlik farklarının nasıl giderileceği konusu, son yıllarda en çok tartışılan konulardan biridir. Bununla birlikte, Avrupa ülkelerinin farklı bölgeleri arasında gelişmişlik farkı bulunduğu göze çarpmaktadır. Söz konusu ülkeler, bu eşitsizlikleri ve gelişmişlik farklarını en aza indirebilmek için çeşitli politikalar uygulamaktadır. Ülkemizde de bölgelerarası gelişmişlik farklarının dengeli bir yapıya kavuşturulması, bölgesel ve yerel kalkınmanın hızlandırılması için çeşitli politikalar uygulanmaktadır. Bu politikaların temel amaçları, öncelikle, o yörede yaşayan bölge halkının yaşam standartlarını yükseltmek, bölgeler arası gelişmişlik farklarını en aza indirmek, plansız kentleşme sonucu oluşan sorunları çözmek şeklinde sıralanabilir. Bu makale kapsamında, bölgeselleşme, bölge yönetimi, küreselleşme ve yerelleşme konularında kavramsal düzeyde açıklamalar yapılmakta, ardından söz konusu iki ülkenin (İtalya ve Fransa) bu alanda yaptıkları çalışmalar, ulusal kalkınmaya katkıları bağlamında değerlendirilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Bölgeselleşme, Bölge Yönetimi, Toplumsal Eşitsizlik.

Jel Kodu: R5, R58

THE SIGNIFICANCE OF THE REGIONAL GOVERNMENTS FOR REDUCING SOCIAL INEQUALITIES: THE CASES OF ITALY AND FRANCE

ABSTRACT

In recent years, one of the most debated issues is how to resolve social inequalities. There are also several development gaps between different regions of countries. European countries, have been implementing various policies and project to minimize these inequalities. In Turkey, several policies have been implemented in order to accelerate regional and local development and to achieve a balanced structural and sustainable development. The main objectives of these policies are increasing the welfare levels of the people living in the less developed regions, solving the problems due to non-planned urbanization and reducing the development gaps. In the context of this paper, by giving some explanations about regionalism, regional governments, globalization and decentralization at the conceptual level, the policies and practices of these two countries (Italy and France) in this area have been evaluated.

Keywords: Regionalization, Regional Government, Social Inequalities.

Jel Classification: R5, R58

* Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü.

1. GİRİŞ

Toplumsal eşitsizlikler, günümüzün en önemli sorunlarının başında yer almaya devam etmektedir. Bu olgu yüzyıllar boyunca farklı açılardan ele alınmış ve çözüme ilişkin yaklaşımlar ve değerlendirmeler yapılmıştır. Toplumsal eşitsizlik kavramı, bireyler açısından ele alındığı gibi, daha makro düzeylerde de tartışmalara konu olmaktadır. Kimi düşünürler toplumsal eşitsizliğin kaynağını bireysel yeteneklerin farklılığına dayandırarak, doğuştan gelen bir durum olarak yaklaşımlarını oluştururlarken, kimi toplumbilimciler de, bu eşitsizliğin kaynağını toplumsal yapı ve ilişkiler olarak değerlendirmektedir.

Toplumsal eşitsizlik olgusunu ayrıntılı bir biçimde değerlendirmek bu çalışmanın sınırlarını aşacağından kuramsal tartışmalara ve çözümlere değinilmemektedir. Tartışma daha çok bölge yönetimi ve toplumsal eşitsizlik çerçevesinde ele alınmakta, toplumsal ve ekonomik gelişmenin sağlanabilmesi, yoksulluğun ve toplumsal eşitsizliğin azaltılmasında bölge yönetimi yapılanmasının önemi üzerinde odaklanmaktadır. Dünya ülkelerinin pek çoğu yönetim dizgeleri farklı, farklı olmalarına karşın bu sorunlarla yüz yüze bulunmaktadır. İki ileri endüstri ülkesi örnekleri olarak Fransa ve İtalya bağlamında konu değerlendirilmekte ve ülkemiz için olası öneriler tartışılmaktadır. Söz konusu ülkeler, çeşitli yönlerden ülkemiz ile benzer özellikler göstermektedir. Her iki ülke de yönetsel yapıları açısından tekçi bir yapı benimsemekte ve parlamenter sistem ile yönetilmektedirler. Bu ülkeler yaşadıkları sorunların çözümünde bölge yönetimi uygulamasını bir araç olarak kullanmakta ve olumlu sonuçlar almaktadır. Bu uygulama bölünme ve parçalanmaya değil ekonomik yönden kalkınma ve gelişmeye katkı sağlamaktadır.

1980'li yıllardan itibaren hem bölgesel kalkınma yaklaşımlarında yaşanan değişimler hem de küreselleşme süreci ve teknolojik gelişmeler, özellikle Avrupa'da bölgeselleşme politikalarının yeniden şekillenmesine neden olmuştur. Yaşanan bu değişimlerle merkezi yönetimlerin artık tek başlarına bölgesel eşitsizliklerin azaltılması ve bölgelerin kalkınmasını sağlamada yeterli olamayacağı değerlendirilmeye başlanmıştır. Bu nedenle, Avrupa ülkelerinin büyük bir kısmında uygulanan bölgesel planlama ve bölge yönetimlerinin güçlendirilmesi yaklaşımları, geleneksel olarak bölgeler arasındaki gelir ve istihdam ayrımlarını ortadan kaldırmayı, yerel ve kültürel değerlere önem vererek ekonomik gelişmeyi amaçlamaktadır.

Avrupa Birliği, küreselleşme sürecinde bölgesel bir güç olma girişimleri kapsamında yapılanmasını sürdürürken, bölgesel gelişmişlik farkları ve yeni üye ülkelerin ekonomik kalkınmışlık düzeylerinin düşüklüğü önemli bir sorun oluşturmaktadır. Bu nedenle, Avrupa Birliği, bölgesel politikalar geliştirerek, yerel ve bölgesel yönetimlere önem vererek, üye ülkelerin yönetsel yapılarını bölgesel yönetim birimleri ile kurgulamalarını teşvik etmektedir. Özellikle yerel ve bölgesel yönetimlere tanınan özerklik, bu durumu destekleyici bir uygulama olarak değerlendirilebilir. Yaşanan gelişmelerin bir sonucu olarak, AB'ye üye olan ülkelerin yönetim yapılarında dönüşümler gözlemlenmektedir. Bu şekilde yerel ve bölgesel yönetimlerin yapısı ve sunduğu hizmetler çeşitlenerek artmaktadır.

Başlangıçta ekonomik bütünleşme öncelikli olarak yola çıkan Avrupa Birliği (AB) zamanla 'sosyal ve siyasal birliğe' doğru da yol almaya başlamıştır. Bu bağlamda, Birlik sınırları içerisinde sosyal birliği sağlamak ve sürdürmek amacıyla bölgesel politikalar temelinde bazı fonlar oluşturularak düşük gelirli ülkelere ve bölgelere yardım yapılmaktadır. Böylece, gelişmiş bölgelerle az gelişmiş bölgeler arasındaki gelir dengesizliğinin azaltılması ve bu

dengelesizliğe neden olan faktörlerin ortadan kaldırılması hedeflenmektedir (Sağbaş-Fişne, 2010:217).

Özellikle halka hizmet sunulmasının halka en yakın birimlerce yapılması ilkesi (Hizmette Yerellik) Avrupa Birliği kurumları ile üye ülkelerin yerel yönetim birimleri arasındaki ilişkiyi daha da arttırmıştır. Öte yandan, güçlü alt bölgelerin oluşturulması yerel yönetimleri güçlendirmiştir. Yerel ölçekte etkili birer aktör ve hizmet sağlayıcı olmaya başlayan sivil toplum kuruluşları ve özel sektörün artan önemi ile birlikte güçlü ortaklıklar oluşmuştur. Burada amaç ilgili bölgenin ve yerel yönetim alanının küresel ölçekte rekabetçi bir mekân haline getirilmesidir. Bölgeselleşme politikalarının küreselleşme sürecinin hızlandığı bir dönemde ısrarla uygulanması, Avrupa Birliği'nin bölgeselleşme politikalarını küreselleşme temelinde uyguladığı biçiminde değerlendirilmektedir.

1990'lardan bu yana Türkiye, Avrupa Birliği'nin bölgesel politikaları ile uyumlu bir tutum geliştirmeye çalışmıştır. Ülkedeki bölgelerarası gelişmişlik farklarını azaltmak için uygulanan yapısal reformlar, yaşanan kimi ekonomik sorunlar ve kişi başına düşen gelirin azalması nedeniyle başarılı olamamıştır. Dolayısıyla, bölgeler arasındaki farklılıklar hala devam etmektedir (Göymen, 2005:42).

Bu makalede, öncelikle, konuyla ilişkisi bağlamında küreselleşme, yerelleşme, bölge, bölgeselleşme, bölgesel gelişme kavramları genel çizgileriyle tanımlanmaktadır. Ülkemize benzer yönetsel yapıları göz önünde bulundurularak iki Avrupa ülkesi (İtalya ve Fransa) bölgeselleşme çabaları ve bölge yönetimleri yoluyla bölgesel eşitsizliklerinin azaltılması ve ulusal kalkınmaya katkısı bağlamında değerlendirilmekte ve ülkemiz için olası öneriler sunulmaktadır. Burada en önemli tartışma konusu acaba, Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde uygulanan "Bölge Yönetimi" örnekleri ülkemiz için ne derece uygulanabilir? Eşitsizliklerin azaltılmasında bir araç olarak kullanılabilir mi? Ulusal bütünlüğümüz açısından bir sorun veya tehdit oluşturur mu? Bölünme ya da federalizmi çağırır mı? Makale kapsamında bu tür sorular irdelenmektedir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE TANIMLAR

Genel anlamda Avrupa'da bölge yönetimlerinin yapısına ilişkin değerlendirmeleri ele almadan önce kimi kavramlar hakkında bazı hatırlatmalar yapmak yerinde olacaktır. Bu bağlamda, küreselleşme, yerelleşme, kalkınma, bölgeselleşme, bölge ve bölge yönetimleri kavramlarına ilişkin bir takım tanım ve yaklaşımları göz önünde bulundurmak gerekmektedir.

2.1. Küreselleşme

Küreselleşme ile ilgili literatür son yıllarda büyük bir yoğunluğa ulaşmıştır. Özellikle 1990'lı yılların sonlarından itibaren gittikçe yaygın kullanılmaya başlayan kavram, çeşitli bilim dalları tarafından yoğun bir biçimde kullanılmaktadır.

Bazılarına göre, "küreselleşme" onsuz mutlu olamayacağımız şeydir; bazılarına göre ise, "küreselleşme" mutsuzluğun nedenidir. Herkesin birleştiği nokta, "küreselleşme"nin dünyanın kaçamayacağı kaderi, geri dönüşü olmayan bir süreç olduğudur (Bauman, 1999:7).

Kavramın mazisi çok gerilere götürülemezle birlikte, özellikle 1990'lı yıllardan sonra, ekonomiden ekolojik çalışmalara, stratejik gelişmelerden sağlık sorunlarına, teknolojik buluşlardan kadın hareketlerine kadar pek çok alanın moda terimi haline geldiği söylenebilir. Küreselleşmenin tam olarak neye işaret ettiği, kapsamı, tarihi içeriği ve sınırları ile ilgili tartışmalar sürmektedir. Öyle ki, kavram bağlamında pek çok farklı yaklaşıma işaret edilmektedir: "Bütün bir insanlık tarihi aslında bir küreselleşmedir", "Küreselleşme sadece

1960'lı yıllar için kullanılabilir”, “Küreselleşme, emperyalizmin yeni bir versiyonudur”, “Küreselleşme modernliğin bir devamıdır ya da post modern bir bakışla “küreselleşme tarihsel bir kopuştur.” Ayrıca küreselleşmeyi bir süreç olarak görenler olduğu gibi, başı sonu belli bir proje olduğunu iddia edenler de vardır (Bülbül, 2009:1).

Küreselleşme kavramı, 19. yüzyılın sonlarında ortaya çıkmasına karşın sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik yaşam üzerindeki etkilerinin belirginleşmesi ve politik sistemlerin yeniden yorumlanmasına yol açması nedeniyle günümüzde en çok tartışılan kavramlardan birisi olmuştur. Küreselleşme ve beraberinde gelişen yerelleşme ve bölgeselleşme eğilimlerinin kimi yönetim anlayışlarını ve yapılarını dönüştürdüğü gözlenmektedir.

Ülkeler arasında ekonomik, siyasi, kültürel ve sosyal etkileşimin gelişmesini ve ülkelerin birbirine olan bağımlılığın artmasını ifade eden “Küreselleşme” çok kültürlülüğü ve demokratikleşmeyi de beraberinde getirmektedir. Bilgi ve iletişim teknolojileri ile ulaştırma alanlarındaki gelişme, uluslararası kaynak ve para hareketliliğini hızlandırmaktadır.

Sanayi ötesi topluma doğru yaşanan süreçte, siyasal, ideolojik ve yönetsel yapılanmaların önemli bir yanını küreselleşme üzerine yapılan tartışmalar oluşturmaktadır. Teknolojik, ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel olmak üzere farklı açılardan ele alınan küreselleşme, bu bağlamda çok geniş bir yelpazede değerlendirilmektedir. Bu süreçte öne çıkan tartışmalar siyasal ve yönetsel yeni yapılanmaların anlaşılması açısından önem taşımaktadır (Ökmen ve Özer; 2007:21).

Küreselleşme, en genel anlamında hem yerelliğin evrenselleştirilmesini, hem de evrenselciliğin yerelleştirilmesini içeren ikili bir sürecin kurumsallaşma biçimi olarak görülebilir (Robertson, 1999:170). Bugünkü nitelikleriyle bir dünya sistemi olma iddiası taşıyan küreselleşme, yeni dünya düzeni perspektifinde dünyaya çekidüzen vermek için Amerika önderliğinde gerçekleşen bir süreçtir. Pratikte dünyayı birbirine daha bağımlı hale getirmeyi hedefleyen küresellik; yerelliklerle irtibatlı bir kapsama sahip olduğu için, yerelliğin icadını ve onun tahayyülünü de beraberinde getiren süreçler halinde bir oluşum yaşamaktadır (Karakaş, 2006:114).

Yeni-sağ anlayışa göre asıl amaç demokrasiyi iyileştirmek değil, piyasa mekanizmasını geliştirmektir. Zira piyasa demek özgürlük demektir. Bu bakımdan amaç küçük ama güçlü devleti inşa edebilmektir ve bunun için yapılması gereken şey özelleştirmedir. Özelleştirmeyle, kamu hizmetlerinin piyasa düzeni içinde işleyen “topluma” devredilmesi istenmektedir. “Topluma” devredilen hizmetler yalnızca ekonomik içeriğe sahip devlet kuruluşları değildir. Aksine, bu kavram özellikle eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, altyapı gibi toplumsal tüketim nitelikli kamusal hizmetleri kapsamaktadır. Ayrıca, “topluma” devredilemeyen yetkiler ise yerel yönetimlere ve gönüllü kuruluşlara devredilmeli, bunların gerçekleştirilmesinde “toplumun” doğrudan söz sahibi olması sağlanmalıdır (Güler, 1996:52).

Yönetim ve siyaset, küreselleşme çağında zorlu bir sınavdan geçmektedir. Devlet ve kamu yönetiminin, bazen dozu aşırıya kaçan eleştirilerin ne kadarını hak ettiğinin iyice ve gerçekçi bir biçimde analiz edilmesi gerekmektedir. Kamu otoritelerinin yapacağı reel özeleştiriler, çağa yakışan bir kamusal hizmet organizasyonunun ilk ve en önemli basamağı olacaktır. Bu zor olduğu kadar zorunlu bir görevdir. Kamu yönetimindeki reformlar ancak zihinsel bir dönüşümle başarılı olacağından, önce tüm düzeylerdeki ve her tür kurumdaki kamu görevlisinin eğitimle bilinçlendirilmesi ve buna inandırılması gerekmektedir (Parlak, 2007:16).

2.2. Yerelleşme ve Yerel Yönetimler

Ekonomik ve toplumsal gelişmeler dünyayı “küresel bir köy” haline dönüştürürken, bununla paradoksal bir biçimde gelişen yerelleşme eğilimleri, yerel kültürlerin önemi ve çeşitlilik, çoğulculuk akımları da gözlemlenmektedir.

Yerelleşme kavramı ile anlatılmak istenen aslında merkezi yönetimin iyi yapamadığının düşünüldüğü hizmetlerin yerel yönetimlere devredilmesidir. Bu devir, hizmetlerin üretilmesi ve sunulması açısından tamamen veya kısmen olabilir. Dünyadaki genel eğilim, yerel gereklere daha iyi cevap verdiği düşünülen yerel yönetimlere, daha fazla çalışma ve yetki alanı ile kaynağın aktarılması yönündedir. Bir yandan küreselleşme yoluyla ulus devletlerin etkinliğinin uluslararası kuruluş ve şirketler karşısında zayıflatıldığı düşünülürken diğer taraftan yerelleşme yoluyla yerel gereksinimlere daha fazla karşılık verme eğilimi son yıllarda gözlenen önemli gelişmelerinden birisidir. Ancak yerelleşmede alınan mesafeler çok kolay olmamaktadır. Çünkü özellikle merkezi yönetim anlayışının katı olduğu ülkelerde yerelleşme çalışmaları çok gecikmeli ya da çok sınırlı olmaktadır. Merkezi yönetim elindeki yetkileri devretmede isteksiz davranmaktadır (Çevik, 2004:113-114).

Küresel sermayenin yerinden yönetimi, amacına ulaşmak için bir araç olarak gördüğü kimi az gelişmiş ülkelerde, yerinden yönetim politikalarıyla başlayacak, ekonomik ve toplumsal geri kalmışlığı ve yoksulluğu artırarak parçalanmaya dek gidecek bir sürece dikkati çeken yaklaşımlar da bulunmaktadır. Yerinden yönetime ilişkin, tamamen iki zıt kutupta yer alan bu bakış açıları ve yaklaşımlar bölge ve bölgeselleştirme kavramları için de geçerlidir. Bu bakış açılarına göre, yerinden yönetimin bir biçimi olan bölgeselleştirme, bir yandan özellikle bölgelerarası dengesizlikleri gidermede ve bölgesel gelişmeyi sağlamada çözüm yolu olarak tavsiye edilmekte; öte yandan, ulus devleti zayıflatan ve böylelikle, küresel sermayenin çıkarlarına daha iyi hizmet eden yerel birimlerin oluşturulması ve güçlendirilmesi süreci olarak değerlendirilmektedir (Mengi, 2009:9).

Küreselleşme sürecine eş zamanlı olarak ortaya çıkan yerellik anlayışı, bazı özellikleri itibarıyla ulusal olandan farklılaşmaktadır. Küreselleşen dünyada farklı bir yerel oluşmaktadır. Bu yerelin dış dünyaya eklenmesi, ulus devletler dünyasında olduğu gibi ulus devleti denetimi altında değildir. Her yerellik dış dünyaya doğrudan eklenilebilmekte ve dünyadaki görece konumunu merkezin denetiminden bağımsız olarak değiştirebilmektedir (Karakaş, 2006:116).

Yerel yönetimlerin ve bölge yönetimlerinin Avrupa’da 1980’li yıllardan başlayarak önem kazanması, gerek demokrasi ile ilgili gerek yönetimde verimliliğin ve etkinliğin artırılması ile ilgili beklentilerin odağı durumuna getirilmesi, bu birimlerin varlık nedenleri, anlamları ve işlevleri konusunda farklı görüşlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Mengi, 2009:1).

2.3. Bölge Kavramı

Bölge, geniş anlamı ve sınırları oldukça güç çizilen bir kavramdır. Bölge, bir devlet bağlamında alt birimleri ifade ederken, uluslararası hukuk çerçevesinde aynı çıkarlara sahip, coğrafi, siyasi ve ekonomik yakınlık içinde olan devletler topluluğunu anlatmak için de kullanılmaktadır. Öte yandan bölgeselleşme ile bölgelilik birbirine karıştırılmaması gereken kavramlardır. Bölgeselleşme, daha çok yönetsel bir anlam taşır ve merkez yönetim karşısında bölgesel birimlerin yetkilerinin ve parasal kaynaklarının artırılmasını ifade eder (Mengi ve Algan, 2003:83-84).

Bölge ve bölge yönetimleri de, yerel yönetimler gibi küreselleşme tartışmalarında önem kazanmışlardır. Bu bağlamda, bölge ve bölgeselleştirmeye ilişkin iki farklı bakış açısı bulunmaktadır. Bölgeler bir yandan küreselleşmenin en önemli aktörü olarak görülmekte, diğer yandan da, küreselleşmeye karşı yerelliği ve çeşitliliği sağlamanın aracı olarak nitelendirilmektedir. Bölgenin farklı ölçülere göre farklı biçimlerde tanımlanması, bölge yönetimlerine tanınan hak ve yetkilerin farklı olması, daha güçlü ya da zayıf olmaları, bölgeler için ortak kimi ölçütler getirmeyi güçleştirmektedir. Federal Almanya'nın eyaletleri, İspanya'nın İtalya'nın ve Fransa'nın bölgelerine göre görece özerk bölgeleri bu anlamda birbirinden farklıdır (Mengi, 2009:5).

Bölgesel kalkınma kavramı ise çeşitli bağlamlarda değişik kapsam ve içerikte kullanılmaktadır. Bu kavram, “dengeli bölgesel gelişme” ya da bölgelerarası dengesizliklerin giderilmesi gibi adil bir kalkınma anlayışını dile getirdiği kadar, az gelişmiş bölgelerdeki kalkınma potansiyelini harekete geçirerek ulusal hedeflere ulaşabilme hedeflerini gerçekleştirmek olarak da kullanılmaktadır. Bölgesel kalkınma, ulusal kalkınmayı teşvik etmek ya da refahı yaygınlaştırmak amacıyla başvuru bir araç olduğu gibi, pazar ekonomisinin engellerini ortadan kaldırmak amacıyla da izlenen bir yöntemdir (Biçer, 2009:586-587).

Bölgeselleştirme, bölgecilikten farklı bir kavram olarak, daha çok yönetsel bir nitelik taşımaktadır. Yerinden yönetimin bir türü ve derecesi olarak, bölge niteliği taşıyan yerel birimlere daha fazla yetki ve kaynak aktarılmasını ifade etmektedir. Bölgecilik ise, ortak etnik, kültürel özelliklere sahip, aynı tarihsel geçmişli paylaşan ya da aynı inancı benimsemiş bir bölge ve bu bölgede yaşayan halkın merkeze karşı kimliklerini koruma ve bazen de bağımsızlıklarını kazanma çabalarıdır. Bölgeselleştirme ve bölgecilik ayrı kavramlar olmakla birlikte kimi zaman uygulamada kolayca birbirine dönüşebilirler (Mengi, 2009:5-6).

3. FRANSA 'DA TOPLUMSAL EŞİTSİZLİK VE YÖNETSEL YAPI

1989'da Devrim'in 200. yıldönümünü kutlayan, bu devrimin “bağımsızlık, eşitlik, kardeşlik sloganı” dünyanın her yanında demokratik anayasaların vazgeçilmez öğeleri arasında yer alan Fransa'da, Anayasa, defalarca değiştirilmiş ama bazı temel kurallara her anayasada yer verilmiştir. Bu kurallardan biri, “ulusal devletin” değiştirilemeyeceğidir. Gerçekten de Avrupa'nın en eski ulusal devleti olan Fransa'da devlet ve halk kavramları iç içe geçmiştir. Dolayısıyla çeşitli iç çekişme, gerilim, görüş ayrılığı ya da hükümet sistemi değişiklikleri görülmesine rağmen, kökü topluma dayanan ulusal devlete el sürülemez (Bertelsmann, 1993:30).

Üniter bir devlet olan Fransa'nın idari yapısı üç düzeyde örgütlenmiştir. Bunlar, büyükten küçüğe, bölge, il ve komün olarak sıralanabilir. Fransa'da 26 bölge, 100 il, 36778 komün bulunmaktadır. Fransız Anakarası'nda yirmi iki, Fransa'nın deniz aşırı topraklarında ise dört bölge bulunmaktadır. Fransız kamu yönetiminde bölge yönetimleri, komün ve il yönetimlerine göre daha yeni idari birimlerdir. Bölge ve illerde valiler merkezi yönetimin yereldeki görevlisidir. Cumhurbaşkanı ve tek tek her bakanı temsil ederler (Aydoğdu ve ark, 2008:229).

Fransa'da bölgelerarası dengesizlikler, sanayi devrimiyle birlikte ön plana çıkmıştır. Madenleri bol ve toprağı verimli Kuzey Fransa, Güneye göre daha çok ve daha çabuk gelişmiştir. Güney'in ekonomisi, küçük tarım işletmeleri, küçük sanayi ve el sanatları ile sınırlı kalmış, kişi başına düşen gelir Kuzey'in yarısına düşmüştür. 2. Dünya Savaşı sonrası sanayi yatırımlarının % 85'i Kuzey Fransa'da toplanmıştır. Bu dengesizlik, sosyal ve politik sorunları da beraberinde getirerek, söz konusu bölgelerde ciddi huzursuzluklar yaratmıştır.

Fransa'da bölge yönetimi, özellikle merkezi yönetimin ekonomi ve alan planlarını daha etkin yapabilmek ve bazı hizmetlerin daha bütüncül bir biçimde sunulmasını sağlamak amacıyla 1964'de çıkarılan bir yasa ile kurulmuştur. Bölge yönetimleri atanan bölge valileri eliyle bölgenin ekonomik ve sosyal kalkınmasından sorumlu kurum haline getirilmiştir. Öte yandan, bölge yönetimleri özellikle komün ve il yönetimleri ile merkezi yönetim arasında uzlaştırıcı bir role sahiptir. Burada yerel yönetimin bölge ölçeğinde güçlü bir temsili olması, bölge yönetimlerinin önemini arttırmıştır. Güçlü ve üniter bir devlet yapısına sahip Fransa'da, bölge yönetimi anlayışına geçiş kolay olmamıştır. İlk kurulduğu dönemlerde, bölge yönetimi parlamentodaki milletvekilleri, bölgedeki illerden atanan belediye meclis üyeleri ve önemli komünlerin temsilcilerinden oluşmuştur (Toksöz ve ark., 2009:61).

Öte yandan Fransa'da 96 departman, Fransızların deyimiyle metropol departmanı ve 4 adet deniz aşırı departman mevcuttur. Ayrıca 36778 belediye mevcuttur. Önemli bir konu ki burada Türkiye'deki duruma benzer şekilde nüfusu 2.500 den az olan 20.954 belediye, nüfusu 50.000 den fazla olan sadece 141 belediye ve nüfusu 100.000 üzerinde olan sadece 37 belediye mevcuttur. Büyükşehir sayısı oldukça azdır. Fransa genelinde aslında nüfusu 400.000-500.000 olan Lyon, Marsilya ve Paris gibi 3 büyükşehir mevcuttur (Keller, 2007:32-33).

1982'de yapılan bir yasa değişikliği ile Fransa'da kamu görevleri, merkezi yönetim, bölge yerel yönetimleri, iller ve komünler arasında yeniden paylaştırılmıştır. Bölgeler tüzel kişiliği olan yerel yönetim birimi durumuna getirilmiştir. Bölge yerel yönetimleri, endüstrinin geliştirilmesi, toplumsal hizmetler, kültür, bilim, sağlık hizmetleri, bölge planlaması, mesleki öğretim gibi hizmetlerden sorumludur. İller, toplumsal hizmetlerle köylerin kalkınmasına ilişkin görevleri üstlenmişlerdir. İllerin, akçal (mali) yönden, bölgelerden daha iyi durumda oldukları söylenebilir (Keleş, 2012:109).

Öte yandan Fransa'nın bölgeleri, federal devletlerde federe devletlere (eyaletlere) tanınmış olan yasama, yürütme ve yargılama erklerinin tümü ile donatılmış olmaktan uzaktırlar. Başka bir deyişle, Fransa'da bölgeler, gerçek bir siyasal yerinden yönetim kuruluşu değildirler. Geleneksel yerel yönetim özerkliğinden ancak biraz daha öteye gidebilen bir özerklikten yararlanmaktadırlar (Keleş, 1994:54).

Bölgelerarası dengesizlik sorununun genelde çözülebilmesi için bölge halkına etkin rol veren ve bölgesel teşkilatlanmayı içeren karma ekonomi şirketleri çözümü benimsenmiştir. Doğrudan Başbakanı karşı sorumlu olan bu şirketler, kamu kurumları ve yerel yönetimlerle koordineli çalışmışlardır. Özel sektör esnekliği ve dinamizmiyle idari etkinliğe sahip olan ve kamusal programlara göre kamu yararını ön planda tutarak çalışan bu şirketlerin temel fonksiyonu, gerekli alt yapıyı, tarımsal düzenlemeyi ve kentleşmeyi tamamlayarak geri kalmış yörelerde kalkınmayı sağlamak olmuştur. Avrupa Topluluğu Fonları da bu çabayı önemli ölçekte desteklemiştir.

4. İTALYA'DA BÖLGE YÖNETİMLERİ VE EKONOMİK GELİŞME

İtalya, yüzyıllar boyunca çok çeşitli Avrupa uygarlıklarına ev sahipliği yapmıştır. Etrüskler ve Antik Romalıların İtalya topraklarını kendilerine yurt edinmelerinin yanı sıra, Rönesans hareketi de İtalya'nın Toskana bölgesinde doğmuş ve tüm Avrupa'ya buradan yayılmıştır. İtalya'nın başkenti Roma, yüzyıllar boyunca Batı uygarlığının merkezi olmuş, mimaride barok üslûbunun doğuşuna tanıklık etmiş ve eskiden beri Katolik kilisesinin merkezi olmuştur. İtalya demokrasiyle yönetilmekte olan bir cumhuriyettir ve ülkelerin kişi başına nominal gayrisafî yurtiçi hasıla sıralamasında ve insanî gelişme endeksi sıralamasında yirminci, yaşam kalitesi endeksinde sekizinci sırada yer alan gelişmiş bir ülkedir. İtalya, 1957 yılında

başkent Roma’da imzalanan Roma Antlaşmasıyla kurulan Avrupa Birliği adlı siyasi ve ekonomik örgütlenmenin kurucu üyelerindedir (<http://tr.wikipedia.org/wiki/İtalya>, 08.05.2011).

İtalya, sosyo-ekonomik olarak zengin bir Kuzey ve kötü performans sergileyen Güney olmak üzere iki büyük bölgeye ayrılabilir. Son on beş yıl içinde özellikle Kuzeydoğu’da yer alan bölgeler bir “ekonomik mucize” yaşamışlar, yüksek üretkenlik, kişi başı yüksek gelir ve sıfıra yakın işsizlik oranını yakalarken, Güneydeki bölgeler ise kalkınmada geri kalmışlardır. Güney’deki yerel otoriteler, AB kurumlarına yeterli ve doğru projelerin sunulamadığından ve ilgili fonların alınmadığından yakınmaktadır (Corbino ve Pennella, 2005:10-11).

İtalyan siyasi tarihine bakıldığında idari ve siyasi açıdan çalkantılı geçmiş bir tarihle karşılaşılır. İtalya’nın siyasi geçmişi genel olarak üç dönemde incelenmektedir. Birincisi; Liberal dönemdir. 1861’de krallığın kurulması ve bağımsızlığını ilan etmesiyle başlar, 1922 yılına kadar devam eder. İkincisi Faşist dönemdir. 1922 yılında Mussolini’nin yönetime gelmesiyle başlar, 1943 yılına kadar devam eder. Üçüncü dönem ise Yeniden Yapılanma dönemidir ve 1943’ten sonraki dönemi kapsar. İtalya, 1943 yılında Almanların içinde bulunduğu Müttefik Devletler tarafından işgal edilmiştir. Alman işgaline karşı silahlı mücadele yapılmış ve 1945 yılında tekrar bağımsızlığına kavuşmuştur. Aynı yıl Mussolini öldürülmüştür. Takip eden yıl ise Faşizm döneminde şeklen de olsa devam eden kraliyet yönetimi bir halk oylamasına istinaden kaldırılarak yerine Cumhuriyet yönetimi kurulmuştur. Bugün de yürürlükte bulunan İtalyan Anayasası da Kurucu meclis tarafından 1947’de kabul edilerek, 1 Ocak 1948’de yürürlüğe girmiştir (Türker, 1998:484-486).

İtalya’da yerel yönetimlerin, anayasa ile güvence altına alınmış belli bir statüsü vardır. Cumhuriyetin “tek ve bölünmez” olduğunu belirten anayasalarında, devletin yerinden yönetimi özendirileceği, devlet hizmetlerinin olabildiği ölçüde yerelleştirileceği yazılıdır. Anayasa’nın 114. maddesi şöyle der: “Cumhuriyet bölgelere, illere ve belediyelere ayrılmıştır. Anayasa’nın 115. maddesinde, bölgelerin, yasalarla belirlenen ölçülerde güç ve fonksiyonlara sahip otonom bir yapıda olduğu belirtilmiştir. Bölgelerin sınırları yine yasa ile belirlenmiştir. 115. maddede, 5 bölgenin özel statüye sahip bölgeler olduğu vurgulanmıştır. Bu beş bölge herhangi bir ekonomik kayıdan değil, ilk oluşturulan bölgeler olmalarından dolayı özel bölge adını almışlardır. Özel bölgeler devlet karşısında daha bir özerk durumdadırlar.

İtalya’da yerel yönetimler dört kademelidir: Belediyeler, iller, metropoliten kentler ve bölgeler. 1977’e kadar komünizmin bölgelerde iktidarı ele geçirmesini önlemek amacıyla, bir bölgesel otonomiye gidilememiştir. Şimdiki bölge sistemi ise üniter devlet yapısından bir sapma olduğunu göstermektedir. Ancak, hala bölgeler, finansman açısından merkeze bağlıdır. Ayrıca, merkezi hükümetin bölgedeki temsilcisinin bölge kararlarına karşı veto hakkı bulunmaktadır (Toksöz ve ark, 2009:97).

Anayasa, yerel yönetimlerin hepsine eşit bir statü tanımıştır. Hepsi de vali adı verilen özeysel yönetimin taşra temsilcisinin denetimi altındadır. İllerin ve belediyelerin devlet ya da bölge politikalarından bağımsız hareket etmeleri mümkün değildir. Anayasa ile sınırları belirlenmiş, ulusal hükümetin politikalarının uygulanmasını sağlayıcı nitelikte kurumlardır.

Öte yandan Anayasa bölgelere, bölgeye bağlı idarelerin ve büroların teşkilatlandırılması, kırsal alan ve kent zabıtası, şehircilik, bölge düzeyinde kamu yatırımları, yollar ve su dağıtımı vb. konularda yasama yetkisi vermektedir (Türker, 1998:497).

Devlet, bölgelere, olağan cari giderlerin ve yetki devrettiği hizmetlerin giderlerini karşılamak amacıyla genel bütçeden ve yatırım giderleri için “geliştirme ödeneği”nden yardımlarda bulunmaktadır. Buna ek olarak, ulusal ve bölgesel planlamanın gerektirdiği özel amaçlı projeler için bölgelere özel yardımlarda bulunmaktadır (Geray, 1997:59).

İtalya hakkında genel olarak şunlar söylenebilir. Endüstriyel gelişimini yıllar önce tamamlamış bir Avrupa ülkesidir. Ülkede toprak bütünlüğü ve ulusal birlikten ödün verilmeksizin bölgeselleşme yolunda önemli aşamalar kaydedilmiştir. En başta özeysel yönetim ve sırayla bölge, il ve belediyeler şeklinde bir yönetim yapılanması söz konusudur. Üniter bir devlet yapısına sahip olduğu için, merkez, yerel yönetim birimleri üzerinde yüksek derecede vesayet sahibidir. Merkezi yönetim her düzeyde ve değişik biçimlerde yerel yönetimler üzerinde bir etki ve denetime sahiptir. Bununla birlikte, İtalya’da siyasal yerinden yönetim söz konusu değildir. Yalnızca bölgeselleşme ve bölge yönetimleri söz konusudur. Hizmetlerin daha iyi görülebilmesi açısından uygulanan yöntemdir. Ülkede toprak bütünlüğü vardır. Çok güçlü ve üniter bir devlet yapısı söz konusudur.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Başlangıçta da belirtildiği gibi, Avrupa çok farklı kültürlerin ve çeşitliliğin birada bulunduğu bir mozaik gibidir. Avrupa ülkeleri görece gelişmiş olmalarına karşın, aralarında özellikle ekonomik gelişme açısından sorunlu ülkeler bulunmaktadır. Öte yandan aynı ülke içinde bile farklı gelişmişlik düzeyine sahip yöreler bulunmaktadır. Bu durumda farklı bölgelerde yaşayan halklar arasındaki sosyo-ekonomik eşitsizlikleri en aza indirmek hedeflenmektedir. Bu açıdan bakıldığında bölgeselleşmenin ve bölge yönetimlerinin etkinliğinin hem ulusal kalkınmaya katkı sağladığı hem de ekonomik, sosyal ve kültürel alandaki dengesizleri en aza indirmede bir araç olarak kullanıldığı görülmektedir.

AB’de geçerli olan ölçütlere göre bakıldığında, Türkiye’nin tümünün bölgesel kalkınmışlık açısından sorunlu olduğu söylenebilir. Kimi bölgeler çok yoksul iken, kimi bölgeler daha gelişmiş durumdadır. Türkiye’nin kendi içindeki toplumsal eşitsizliklerin giderilmesi çok önemlidir ancak ülkenin tümünün hızla gelişmesi de en az bu kadar önemlidir.

Türkiye’nin hem kendi bölgesel politika uygulamalarında hem de AB Bölgesel Politikası’na uyum noktasında elde ettiği başarılar sınırlı düzeyde gerçekleşmiştir. Türkiye’nin bu konularda çok başarılı olamaması, temelde dayanmış olduğu merkezi planlama ve yönetim anlayışından kaynaklanmaktadır. Öte yandan, Bölgesel Politika kapsamındaki yardımlardan oldukça yüksek miktarda yararlanma imkanına sahip olan Türkiye’nin bu imkanı daha iyi kullanabilmesi için uygun projelerin oluşturulması, idaresi ve sonuçlandırılmasına yönelik gerekli tüm düzenlemeleri yapması ve idari kapasitesini artırması büyük önem taşımaktadır (Sağbaş-Fişne, 2010:237).

Bölge yönetimi, dışarıdan bakıldığında yanlış algılanmamalıdır. Doğrusu, yukarıda temel düzeyde değinilen ülke örneklerinde de görüleceği üzere, bölgelere tanınan mutlak bir özerklik yoktur. Bu yapılanma, yalnızca hizmetlerin daha iyi görülmesine yardımcı olabilecek bölge örgütlenmesi olarak anlaşılmalıdır. Avrupa’nın genel eğilimi de bu yöndedir. Özellikle İtalya ileri endüstri ülkesi olarak bu eğilimi benimsemiştir. Bunu yaparken tarihsel birikimlerini de göz ardı etmemişlerdir. Bölgeselleşme olgusunun geleneksel nedeninin yerel özgürlükleri ve çeşitliliği korumak olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra, bölgenin, özellikle kimi Avrupa ülkelerinin yönetsel yapılarında etkin bir araç olarak kullanılması, yetkilerin dağılımı, katılımcı demokrasinin güçlendirilmesi, ekonomik açıdan bölgesel ve ulusal kalkınmaya katkısı yadsınmaz.

İtalya ve Fransa yönetsel yapı açısından Türkiye ile benzerlik gösteren ülkelerdir. AB üyesi olan bu iki ülke, bölge yönetimleri yoluyla hem ulusal kalkınmalarına katkıda bulunmakta hem de yaşam şartları arasındaki dengesizlikleri azaltmakta, kültürel ve yerel değerlerin korunması noktasında etkili olmaktadır. Bazı görüşlere göre de, küreselleşme beraberinde bölgeselleşmeyi getirmekte, bu yolla kapitalist piyasa koşulları, ülkelere daha kolay nüfuz etme olanağı bulmaktadır.

Mevcut dünya şartları göz önünde bulundurulduğunda, bölge yönetimi uygulamasının, ekonomik kalkınmayı ve iyileşmeyi sağlayabileceği düşünülebilir. Özellikle ülkemiz için bu çok önemli bir konudur. Bu yöntem ile Ankara'nın yükü biraz hafifleyecek ve başkent küçük sorunlar için dolup taşmayacaktır. Bütün dinamikler çok nesnel bir şekilde değerlendirilmeli, ulusal toprak bütünlüğümüzü tehlikeye sokmamak kaydıyla bölge yönetimi ve bölgeselleşme yolunda ciddi adımlar atılmalıdır. Kanımızca İtalya bu noktada bize güzel bir örnektir. Zaten dünyada esen rüzgar da bölgeselleşme doğrultusundadır (Koçak, 1996:65).

Son yıllarda yaşanan siyasal, ekonomik ve toplumsal gelişmeler ışığında ülkemiz için birkaç öneride bulunmak olanaklıdır; Bölge örgütlenmesi ya da bölgeselleşme çalışmaları deyince hemen siyasal yerinden yönetim veya federalizm tarzı bir yönetim anlaşılmalıdır. Bölgeselleşme çalışmalarına özellikle yerel ve ulusal düzeyde kalkınmaya olumlu katkısı olabilecek birer araç olarak bakılmalı ve ondan yararlanılmalıdır. Avrupa ülkeleri bu konuya, özellikle yaşam standartlarının geliştirilmesi, yoksulluğun ve eşitsizliğin giderilmesi açısından bakmışlardır. Özellikle yönetsel yapısı bize yakın olan Fransa ve İtalya örneklerine bakarak kendi ülke koşullarımıza tarihi ve kültürel gerçeklerimize uygun düşecek bir biçimde yararlanmayı bilmek gerekmektedir. Burada benimsenmesi gereken temel yaklaşım, ekonomik gelişmenin, kültürel zenginliklerin ve çeşitliliğin de birlikte yaşanması olmalıdır.

Şüphesiz, Türkiye, ülkesi ve yurttaşlarıyla yüzyıllardır bir bütünlük içerisinde yaşamını sürdürmektedir. Üniter yapı içerisinde kalmak ve toprak bütünlüğü korunarak, bölge yönetimi uygulaması ülkemiz açısından önemli yararlar sağlayabilir. Ancak, bu uygulama, bazı siyasetçilerin son zamanlarda dillendirdiği gibi, ayrılıkçı akımları desteklemeye dönük bir yaklaşım olarak düşünülmemelidir. Ancak, yıllardır kuşku ile bakılan, ama Avrupa'da pek çok ülkede uygulanan bölge yönetimi yaklaşımlarından, üniter devlet yapımız ve toprak bütünlüğümüz korunarak, yerel hizmetlerin daha etkin ve verimli sunumu açısından yararlanmak mümkündür. Avrupa ülkelerinin pek çoğu bu uygulamayı bölgeler arası eşitsizliklerin azaltılması amacıyla uygulamakta ve desteklemektedir. Öte yandan söz konusu uygulamalardan, Türkiye bağlamında genel demokrasiye, yerel demokrasiye, yaşam kalitesine katkısı ve toplumsal eşitsizlikleri azaltması açılarından bakılmalı ve yararlanılmalıdır.

Bölge yönetimi uygulamalarının toplumsal eşitsizliklerin giderilmesinde bir araç olarak kullanımını irdeleyen bu çalışma sonunda kanımızca şu söylenebilir. Küreselleşme ve yerelleşmenin aynı anda yaşandığı düşünüldüğünde uluslaşma ve bölgeselleşme eğilimleri de gözlenmektedir. Bu çerçevede yapılması gereken, katı merkezîyetçi bir ulus anlayışını benimsemek ya da küreselleşmenin rüzgarına kapılarak tüm yerel değerlerden vazgeçmek ikilemi ile karşılaşılmaktadır. Bu noktada belki de gri alan denilebilecek bir alana kaymak "küresel düşünüp yerel davranarak", yerel ve bölgesel dinamiklerin önemi ortaya koymak gerekmektedir. Ulusal bütünlükten ödün vermeden, yönetim yapımızda bölgesel ve yerel değerler yeniden analiz edilmeli, sorunlara bilimsel gelişmeler ışığında çözüm yolları bulunmalıdır.

KAYNAKÇA

Aydoğdu, Çađkan vd., *Avrupa'da Kalkınma Ajansları*, İzmir Kalkınma Ajansı Yayını, İzmir, 2008.

Bafoil, François-Kaya, Ayhan, *Regional Development and The European Union-A Comparative Analysis of Karabük, Valenciennes and Katowice*, İstanbul Bilgi University Press, İstanbul, 2009.

Bauman, Zygmunt, *Küreselleşme Toplumsal Sonuçları*, Çev. Abdullah Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1999.

Bertelsmann, (1993), *Bugünkü Dünyamız Atlas Ansiklopedisi*, Cilt 1, Medya Holding A.Ş. İstanbul, 2009.

Biçer, İlhan, "Bir Bölgesel Kalkınma Projesi Olarak Güneydođu Anadolu Projesi'nin (GAP) Ulusal Kalkınmadaki Yeri", *4. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyumu Bildirileri 1*, TODAİE-Ankara, 2009, s.585-602.

Bülbül, Kudret, *Zor ve Rıza, Küreselleşmeler Arasında Türkiye*, Küre Yayınları, İstanbul, 2009.

Çevik, Hasan Hüseyin, *Türkiye'de Kamu Yönetimi Sorunları*, Seçkin Yay. Ankara, 2004.

Corbino, Alberto-Pennella, Giuseppa, "Avrupa Bağlamında Yönetişim: İtalya Örneđiyle Karşılaştırma ve İlintilendirme", *Yerel Kalkınma İçin Ortaklıklar*, İstanbul Politikalar Merkezi, Sabancı Üniversitesi, İstanbul, 2005.

Geray, Cevat, "İtalya'da Yerel Yönetimler", *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt 6, Sayı 1, 1997, ss. 53-76,

Göymen, Korel, "Türkiye'de Bölge Politikalarının Evrimi ve Bölgesel Kalkınma Ajansları", *Yerel Kalkınma İçin Ortaklıklar*, İstanbul Politikalar Merkezi, Sabancı Üniversitesi, İstanbul, 2005.

Güler, Birgül Ayman "Yeni Sağ ve Devletin Değişimi", *TODAİE Dergisi*, 1996.

<http://tr.wikipedia.org/wiki/İtalya>, 08.05.2011.

Karakaş, Mehmet, *Küreselleşme ve Türk Kimliđi*, Elips Kitap, Ankara, 2006.

Keller, Michael, "Avrupa'da Belediye Birliklerinin Görevleri ve Yetkileri Fransa Örneğinde", *Fransa ve Almanya Örneğinde Belediye Birlikleri ve Türkiye*, Konrad Adenauer Stiftung Yayını, Ankara, 2007.

Keleş, Ruşen, *Fransa ve İspanya'da Yerinden Yönetimi*, Türk Belediyecilik Derneđi ve Konrad Adenauer Vakfı Yayını, Ankara, 1994.

Keleş, Ruşen, *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, Genişletilmiş 8. Basım, Cem Yayınevi, İstanbul, 2012.

Koçak, Hüseyin, "İtalya'da Yerel Yönetimler", *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt 5, Sayı 4, ss. 57-66, Temmuz 1996.

Mengi, Ayşegül-Algan, Nesrin, *Küreselleşme ve Yerelleşme Çağında Bölgesel Sürdürülebilir Gelişme*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2003.

Mengi, Ayşegül, "Yerinden Yönetim: Avrupa Birliği'nde Bölgeler Ulus Devlete Karşı mı?", *Mülkiye Dergisi*, Sayı 45, 2009.

Ökmen, Mustafa-Özer, Buğra, (Ed. Yılmaz, Abdullah-Bozkurt, Yavuz), “Küreselleşme-Yerelleşme Dikotomisinin Açılımları Üzerine Bir Tartışma”, *Küresel Esintiler ve Yerel Etkiler Sarmalında Türk Kamu Yönetimi*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2007.

Parlak, Bekir, “Küreselleşme Sürecinde Ulus-Devlet ve Kamu Yönetimi: Post Modern Paradigmalar”, (Ed. Yılmaz, Abdullah-Bozkurt, Yavuz), *Küresel Esintiler ve Yerel Etkiler Sarmalında Türk Kamu Yönetimi*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2007.

Robertson, Roland, *Küreselleşme Toplum Kuramı ve Küresel Kültür*, (Çev.) Ümit Hüsrev Yolsal, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 1999.

Sağbaş, İsa-Fişne, Mustafa, “Avrupa Birliği Bölgesel Politikası”, İçinde, Avrupa Bütünleşmesi ve Türkiye, Ortak Politikaların Oluşumu ve Uyumlaştırılması, (Editör, Muhsin Kar), Ekin Yayınları, Bursa, 2010.

Toksöz, Fikret vd., *Yerel Yönetim Sistemleri Türkiye ve Fransa, İspanya, İtalya, Polonya, Çek Cumhuriyeti*, TESEV Yayınları, İstanbul, 2009.

TÜRKER, Muammer, “İtalya Yönetim Sistemi”, http://www.arem.gov.tr/proje/yonetim/Dunyada_Kamu_yon/italya.pdf (Erişim Tarihi: 14.04.2007).